

Przedmieście Krakowa, dawniej wieś około 2 km na pn-z od miasta. Pałac i ogród położone na równinie w zakolu Młynówki Królewskiej, ukryty wśród zabudowy.

1357 jak świadczy napis na budowli (Grabowski A. Starożytnicze wiadomości. Kraków 1852) zbudował tu Kazimierz Wielki "turrin et mansiunculas" dla wypoczynku (Tomkowicz str.119). Tradycja zaś mówi o wzniesieniu także w tym czasie "kopca Esterki" (Bepkowski str.3)

1586 Stefan Batory "zamek w Łobzowie, który przedtem był drewniany murem wywiódł" (Grabowski A. Groby Królów polskich. Kraków 1835. Kronika Zelnera). Z "dawnych czasów" istniała tu podówczas jeszcze "stara wieża" (Tomkowicz str.119) Ogrody koło nowego pałacu urządził Włoch Lorenz Bozeth (Grabowski A. Kraków i okolice. Wyd.V. Kraków 1867. str.225)

1618 Opis z tego roku podaje: "Miejsce to przyozdabiają wspaniałe ogrody i sady oraz sadzawki i otacza je mur." (Grabowski A. Starożytnicze wiadomości. Kraków 1852!) Przy przeróbce ogrodu król daje dyspozycję aby Rudawkę przez sad puścić, założyć 12 kwater sadu długim szeregiem, zbudować dom dla ogrodnika, a koło niego 3 kwatery na "zioła różne, rozmaryny, goździki, szpikanardy, fijołki." O innych częściach ogrodu nie wspomina. (Buczowski K. Z ogrodów stylowych w Polsce. Kraków 1924.)

Sztych Meriana i Vischera de Jonghe z pocz.XVII w, przedstawia pałac i ogród w widoku od pld. Ogród stanowi obszerny prostokąt, otoczony murami z narożnymi kwadratowymi bastcjami. Całość dzielą na 4 duże kwatery dwie krzyżujące się aleje. Część pn ogrodu (2 kwatery węższe) zajmuje zieleń wysoka (zapewne 12 kwater sadowych z opisu z 1618 r.). ~~Wśród której jest widział kapias.~~ Część pld. (dwie kwatery duże szersze) zieleń niska w postaci ozdobnych kwater. Na skrzyżowaniu alej zapewne altana. Budynek pałacowy usytuowany w pld-z narożu ogrodu, otoczony ramionami młynówki. Od pld. przed pałacem stawy.

1632 Wzmianka o "palatium sumptu asissimum regium et hortus undequaque cultissimus!" (Tomkowicz str.119)

1650 ogrodnikiem był Jakób Gerhardt, którego syn Piotr zawiadywał ogrodem za króla Michała i Jana III, a który przez Augusta III został mianowany tutejszym dożywotnim burgrabią. (Tomkowicz str.11)

1692 Lustracja mówi: "W ogrodzie Króla Inci, są kwatery francuskie z herbami Królestwa Ich Mościa bukszpanami zasadzone. Około tych kwater płoty, a w tych kwaterach żońniaż wysadzony z kopią. W tymże labirynt siany, który teraz sztachetami nowo obwiedziony na francuską modłę. Jest tu figarnia, w której drzewa fruktowe rodzajne..." (Grabowski A. Kraków i okolice. Kraków 1867. Wyd.V. str.222.)

1709 Lustracja określająca ogród jako włoski, wymienia w nim siatkę altanę w której "stół, także kręgów marmurowych od kolumn 12". (Grabowski A. Starożytnicze Wiadomości. Kraków 1852.)

1736 Kolejna lustracja opisuje budynek już w ruinie. W ogrodzie wzmiankuje 9 kolumn marmurowych i 20 podstaw pod kolumny, oraz sztuczną fontannę. (Grabowski A. Kraków i okolice. Kraków 1867. Wyd. V. str. 222.)

Plany z końca XVIII w. pokazują naogół dość zgodnie ogólny zarys ogrodu jako prostokąt z narożnymi płaskimi bastcjami, podzielony na 4 części szerokimi ulicami. Na końcu ulicy pn-płd od pn wydzieleny aneks w postaci osobnego ogródka (widoczny nie na wszystkich planach) Rozplanowanie wewnętrzne poszczególnych części bardzo różnie podawane. (Plan Kołłątajowski. Kraków 1783, Situations Plan der Stadt Krakau 1796 i td) Na planie z 1796 (najdoładniej podającym ogród) przedstawiono dwie kwatery z centralnymi placami i promieniście rozbiegającymi się ścieżkami, zaś przed pałacem szereg drobnych kwater.

Widoki z I połowy XIX wieku (np. Głowacki. Widoki Krakowa i okolic Teka Friedleina. Kraków 1836, i in.) do historii ogrodu nie wnoszą nic nowego.

1848 Plan katastralny podaje ogólny układ jak na planach z końca XVIII w. (patrz wyżej) z tym, że aleja poprzeczna (biegnąca ze w. z.) uwidoczniona jest tylko we w. części ogrodu. W pn-z narożniku terenu ogrodowego zaznaczony kopiec.

1852. W miejscu pałacu rozpoczęta budowa szkoły wojskowej "Własność odkupiona od Melszów, zniszczono mury pałacu..." (Grabowski A. Teki Goliat rkps. Bibl. Ossolińskich we Wrocławiu 12156/3 str. 2079.)

Stan obecny. Teren dawnego ogrodu podzielony na kilka części, mieści stadion sportowy i urządzenia z nim związane, oraz budynki Politechniki. Z dawnego ogrodu pozostały szątki alei poprzecznej (w. - z.) w części w. z kilkudziesięcioletnimi drzewami, nasyp

ziemny o nieregularnym kształcie w pn-z narożu ogrodu, będący być może pozostałością po dawnym kopcu, oraz otaczający całość kamienny mur z dwoma prostokątnymi spłaszczonymi bastcjami od pn.

Datowanie Rekonstrukcja. Stosunkowo obszerne przekazy historyczne, a zwłaszcza widoki Meriana i plany, pozwalają stwierdzić, że ogród od czasu powstania (w formie włoskiej) 1586-1618 do końca istnienia w pocz XIX w ulegał w zasadzie niewielkim przemianom, odnoszącym się głównie do układu kwater (por. 1618 - partery kwiatowe, 1692 - desenie i postacie z bukszpanu, 1792 - gwiaździsty układ ścieżek), co umożliwia ogólne odtworzenie pierwotnego założenia. Był to układ wielownętrzowy, prostokątny, grupowy, w zależności od czasu o różnej ilości kwater (16 - 20?), płaski, zwrócony ku pód., zamknięty. Widok na teren ogrodu i być może również na zewnątrz umożliwiał kopiec (t.zw. "Kopiec Esterki"). Całość ramowały ze wszystkich stron aleje dzieląc jednocześnie ogród na wnętrza. Część pn, węższa (zieleń wysoka) miała charakter użytkowy. Obejmowała ona sady owocowe z kopcem, oraz aneks z domkiem ogrodnika (por. wzmianka 1618 i sztych Meriana) i ogródkien, zapewne ziłłowo-kwiatowym (giardino secreto?) Część pód, szersza (zieleń niska), posiadała charakter raczej ozdobny i obejmowała 2 wnętrza kwiatu z kwaterami obsadzonymi kwiatami, ramowanymi bukszpanem. Tu też znajdowały się w 1682 kwatery francuskie z herbami, labirynty i tp., zaś w końcu XVIII w. układy z promieniście rozbiegającymi się ścieżkami. Z wyposażenia architektonicznego wymienić można prócz loggi pałacu znajdującej się w pn-w narożu ogrodu, altanę ¶ na skrzyżowaniu dwóch głównych ulic (?) (widoczna na sztychu Meriana - być może, że o niej wspominają lustracje z 1709 i 1736), dalej fontannę (zapewne przed loggią pałacu).

Datowanie. Ogród założony w latach 1586-1618, wykazuje silny związek z typowymi założeniami renesansowymi włoskimi. ~~przy równoczesnym dostosowaniu do lokalnych warunków polskich;~~ Jego ogólne rozplanowanie, z dwuwnętrzowością (część pód. - por. Brani-ce, Wieliczka), silne zastąpienie drzewami od pn (drzewa i sady,) słabsze od w. i z., oraz ^{zwrot} zwrócenie ku pód. całą szerokością ogrodu, wskazuje na wyraźne dostosowanie do lokalnych warunków polskich. Dyspozycja ta przewija się później niemal we wszystkich podkrakowskich ogrodach włoskich.

Uwagi konserwatorskie. Z ogrodu zachowały się tylko nikłe fragmenty. Ze względu jednak na znaczenie jakie posiada on w historii ogrodów polskich słusznym byłoby utrzymanie przynajmniej istniejących jeszcze resztek.

Literatura:

- Ciołek G. Polskie ogrody renesansowe XVI w. Biuletyn Historii Sztuki. Warszawa 1953. Nr 3/4 str. 58, 61, ryc 5, 13.
 Ciołek G. Ogrody Polskie. Warszawa 1954. ryc. 46.
 Buczkowski K. Z ogrodów stylowych w Polsce. Kraków 1924.
 Grabowski A. Kraków i okolice. Wyd. V. Kraków 1867.
 Tomkiewicz. str. 119.